

Antal Dániel:

Az adó-, illeték-, járulék- és árrendszer közötti kapcsolatok - Presentation Transcript

1. Az adó-, illeték-, járulék- és árrendszer közötti kapcsolatok Antal Dániel Gazdasági Versenyképesség Kerekasztal Magyar Vasúti Hivatal
2. Az adó- és az illetékrendszer kapcsolata
3. Az illetékrendszer versenyképességet rontó hatásai
 - A magyar illetékrendszer háromféle elemből áll: nem arányos, adójellegű elemekből (pl. örökösödési illeték); nem arányos, díj jellegű elemekből (pl. perilleték) és elvileg költségarányos elemekből (közigazgatási eljárások díjai). Az illetékrendszer minden eleme rontja a versenyképességet, ezért azt arányos adójellegű és arányos díjjellegű illetékekkel kell felváltani.
 - A nem ellentételezett illetékek lényegében olyan adók, amelyet az adórendszeren kívül, jövedelemtől és anyagi helyzettől függetlenül, rengeteg egyedi méltányossági kérelem lehetősége mellett kell megfizetni. Az ilyen illetékek torzítják a piaci versenyt és óriási adminisztratív terhet rónak a vállalkozásokra és a lakosságra is.
 - Az aránytalan illetékek egyszerre hordozzák magukon a nem ellentételezett és az arányos illetékek rossz tulajdonságait, ezért ezt a csoportot a két másik csoportba kell olvasztani.
 - Az ellentételezett illetékek olyan önálló bevételi forrást képeznek az igazságszolgáltatásnál és a közigazgatásnál, amelyek anyagi érdekeltséget teremtenek az ügyek számának fokozásában, a fellebbezésekre okot adó döntésekre és az elutasításokra. Az ellentételezett illetékek diszfunkcionális működése az egyik legnagyobb versenyhátrány, a túlzottan bürokratikus állami működés fenntartásának anyagi motivációját és alapját teremti meg.
 - Az Illetéktörvény felhatalmazása alapján szedett bevételek esetében gyakran elvárás, hogy a bevételre jogosult más – esetleg nem is a szervnél lévő – közfeladatot is keresztfinanszírozzon a bevételből, ami gyakorlatilag „autonóm” kisadókivetési jogot teremt.
4. Illetékek: helyzetkép Magyarországon az üzleti környezet kiemelkedően rossz eleme a hatósági eljárások nagy (és növekvő) költség- és időigénye, illetve a tulajdonjog bejegyzésének drága és lassú bírósági procedúrája. Forrás: Világbank Doing Business rangsor
5. Az adójellegű illetékek
 - Az adójellegű illetékek olyan közterhek, amelyekkel szemben az illetékfizetés alanya semmilyen kézzelfogható állami szolgáltatásra nem jogosult. Mivel az illetékek nagyrészt függetlenek az illeték alanyának jövedelmi és vagyoni helyzetétől, egyes fizetők számára aránytalanul kicsi, mások számára aránytalanul nagy terhet képviselnek. A vállalkozások jövedelemtermelő-képességét és tőkehelyzetét figyelmen kívül hagyó illetékek torzítják a piaci versenyt és értelmetlenül rontják egyes vállalkozások versenyképességét.
 - A közteher jellegű illetékeket már meglévő adónemekkel (pl. SZJA, ÁFA, esetleg ingatlandó) kell összevonni.
 - A közteher jellegű illetékekkel kapcsolatos nagyszámú, bürokratikus, egyéni mérlegelést igénylő méltányossági csökkentési lehetőséget normatív, rászorultság-elvű,

az adórendszerbe illesztett szabállyal kell felváltani (pl. jövedelemsávokhoz, illetve vállalati nyereségesség arányához kötni).

- Az adójellegű illetékek megszüntetése akkor hozhat jelentős adminisztratív egyszerűsítést, ha nem jár újabb adóbevallások, adó kivételek, adónemek bevezetésével.
6. Aránytalan, ellentételezett illetékek
- Az aránytalan, ellentételezett illetékek olyan közszolgáltatások díjai, amelyeket árazása újraelosztási szerepet tölt be. Az ilyen illetékrendszer többféleképpen rontja a vállalkozások versenyképességét.
 - Az aránytalan illetékek nem veszik figyelembe a fizető jövedelemtermelő és fizetőképességét, ezért szükségtelen mértékben megterhelhetnek egyes vállalkozásokat.
 - Az aránytalan illetékek a közigazgatás és az igazságszolgáltatás teljesítményével nem összevethető bevételt képeznek, és nem teszik lehetővé az államon belüli következetes pénzügyi elszámoltathatóságot.
 - Az aránytalanul alacsony illetékek az állami szolgáltatások iránti túlkeresletet gerjesztenek, amit pótlólagos, adóból finanszírozott közpénzforrásokból kell ellentételezni.
 - Az aránytalanul magas illetékek pénzügyi motivációt adnak a bürokrácia növelésének, mivel pótlólagos és nehezen elszámoltatható jövedelemhez juttatják a közigazgatást és a bíróságokat. Az aránytalanul magas illetékek az eljárások számának növelésére ösztönzik az érintett szerveket.
 - Az aránytalan illetékeket kivétel nélkül vagy adóvá, vagy arányos illetékké kell átalakítani. Az átalakítást úgy kell végrehajtani, hogy az érintett intézmények közfinanszírozási szintje és a központi költségvetés végső bevétele ne változzon.
7. Arányos, ellentételezett illetékek
- Az arányos illetékek (illetve az Illetéktörvény alapján szedett eljárási díjak) elvileg a kizárólag az állam által nyújtható közszolgáltatás költségével arányosak. Az arányosításnak azonban nincsenek ellenőrzési garanciái, és ezzel ellentétes ösztönzők vannak a rendszerben, ami helytelen közpénzügyi gyakorlatokhoz, a vállalkozások versenyképességét rontó rejtett „adószedéshez” vezet.
 - Az arányos illetékeket a korszerű árszabályozás segítségével, az alanyok versenyképességét nem rontó, a termelői árindexet nem meghaladó mértékű költséginflációt engedélyezve normatívan kell változtatni évről-évre. Az Állami Számvevőszék kizárólagos feladatává kell tenni az arányos illetékek (vagy eljárási díjak) felülvizsgálatának diszkrecionális jogát.
 - Meg kell tiltani annak a lehetőségét, hogy az arányos illetékek egy részét a minisztériumok illetve magasabb szintű igazságszolgáltatási szervek az állami szolgáltatást nyújtó szervtől Országgyűlési jóváhagyás nélkül elvonják, mert akkor a közhatalmi szolgáltató abban lesz érdekelt, hogy a bevételt hozó eljárások számát növelje, vagy a valós költségeket eltúlozzák. Ma a magyar gazdaság versenyhátrányának egyik fontos eleme a közigazgatási és bírósági eljárások túlzottan nagy száma és költsége, illetve a másodfokú eljárások magas igénye, amelynek a pénzügyi érdekeltségét az állami oldalon meg kell szüntetni.
 - Az arányos illetékeket olyan eljárási díjakká (vagy hagyománytiszteletből eljárási illetékké) kell alakítani, amelynek kizárólagos felhasználója a közszolgáltatást nyújtó szerv lehet.
8. Illetékrendszer: összefoglalás
- Az illetékrendszeren belül egy nagy költséggel működő, ugyanakkor a kisebb adónemekkel összevethető volumenű rejtett adórendszer működik. Ez az adórendszer különösen verseny- és piactorzító hatású. Az illetékrendszer lényegében az adórendszer hiányainak ellenőrizhetetlen pótlását szolgálja. Az illetékrendszer egy részét

az adórendszerrel kell összevonni, a másik részét pedig az adórendszer bevételi és felhasználási oldalától élesen elválasztva kizárólag nem adóból finanszírozott közhatalmi szolgáltatások díjaként kell továbbműködtetni a használó fizet elv alapján. Az illetékrendszernek minden bürokráciát pénzügyileg ösztönző elemét meg kell szüntetni.

9. Az adó- és járulékrendszer kapcsolata

10. Versenyképesség és jólét

- A járulékrendszer olyan célzott pénzügyi rendszer, amely a járulékfizetők számára különféle várományokat finanszíroz. A járulékrendszer és a versenyképesség szembeállítására hamis dilemma.
- A járulékrendszerek jelentős, szolidarisztikus belső újraelosztási szint mellett különböző kiterjedtségű és lefedettségű jóléti intézményeket – alapvetően társadalombiztosítást – finanszíroznak. A Világgazdasági Fórum jelentése szerint a járulékból finanszírozott magyar közegészségügyi ellátás jelenlegi formájában is inkább növeli, mint csökkenti Magyarország versenyképességét.
- A járulékok elsősorban a jövedelemmel nem rendelkező idősök, rokkantak, betegek jólétét és fogyasztását finanszírozzák szolgálgják. A versenyképesség fokozásának egyik célja éppen az, hogy a nemzetgazdaság megfelelő jövedelemmel rendelkezzen ahhoz, hogy az ilyen típusú fogyasztást finanszírozni tudja.
- Magyarországon és az egész Európai Unióban a népesség elöregedése és a keresők alacsony száma a járulékból finanszírozott jóléti szolgáltatások iránti kereslet növekedését vetíti előre, ezért a járulékrendszer bevételeinek reál forintértékének csökkentése irreális cél. Az elöregedő népességű országok éppen azért kényszerülnek a versenyképességüket növelni, hogy a viszonylag szűkülő belföldi piacuk helyett a világpiacról vonjanak be olyan jövedelmeket, amelyekből a lakosság meglévő jóléti szintjét akár kisebb aktív korú népességgel is finanszírozni tudják.

11. Versenyképesség és elöregedés

12. A járulékrendszer önállósítása

- A járulékrendszerek és az adóból finanszírozott közpénzügyi rendszerek közötti átjárhatóság a puha költségvetési korláthoz és felelőtlen gazdálkodáshoz vezet. A járulékrendszerek krónikus deficitje folyamatos veszélyt jelent a központi háztartásra és önmagában oka a rendszeres és váratlan adóemeléseknek. A versenyképességhez szükséges stabil makrogazdasági alapokat a járulékrendszerek zárt egyensúlya teremtheti meg.
- Érdekeltté és érintetté kell tenni a járulékfizetőket a rendszer vásárlóértékének őrzésében. Minden járulékot a várományosoknak közvetlenül kell megfizetniük („bruttósítás”, pl. munkavállalói váromány esetén munkáltatói járulékrész nélküli fizetés).
- A meglévő járulékok (egészségügyi, nyugdíj) rendszerét függetleníteni kell a központi költségvetéstől, és meg kell finanszírozni az adóból történő keresztfinanszírozást.
- A járulékrendszer működését úgy kell depolitizálni, hogy a rendszer költségei és kifizetései közötti konfliktusok a befizetők és a haszonélvező várományosok közötti vitákká váljanak. Ennek garanciája az adórendszerből való támogatás kizárása. A legtöbb esetben az ilyen viták legcélszerűbb helye az Országos Érdekegyeztető Tanács.
- A lényegében járulékként működő költségvetési rendszereket (pl. innovációs járulék) vagy meg kell szüntetni, vagy expliciten járulékrendszerüvé kell alakítani.

13. Járulékrendszer: összefoglalás

- A járulékrendszer fenntarthatósága nem előfeltétele, hanem célja a versenyképességnek. A járulékrendszerek autonómiáját úgy kell növelni, hogy a váratlan

keresleti sokkok az államháztartás egyenlegét és a makrogazdasági egyensúlyt ne veszélyeztessék.

14. Az adó- és az árrendszer kapcsolata

15. Az árrendszer autonómiájának megteremtése

- Az államilag rosszul szabályozott árak rendszere egyszerre veszélyezteti a makrogazdaság belső és külső egyensúlyát és a gazdaság világpiachoz történő strukturális igazodását. A versenyképességet legnagyobb mértékben veszélyeztető makrogazdasági helyzet javítása nem képzelhető el az árrendszer reformja nélkül.
- A konvergencia-programra a rosszul meghatározott, áttekinthetetlen árú közszolgáltatások (gázárak, vasúti tarifák és vasúti infrastruktúra-díjak) jelentik a legnagyobb veszélyt. Az államvasutak jelenlegi működésének fenntartása tartósan több tízmilliárd forinttal a konvergencia-programon kívül tartja a vasúti rendszer fenntartásának költségét. A támogatott gázárak nem teszik lehetővé a gazdaság szerkezeti igazodását, az energiahordozók árának emelkedése évente több száz milliárd forinttal növeli a külkereskedelmi mérleg hiányát.
- Az infláció szintjének és volatilitásának növekedéséhez ma közvetlenül leginkább a rosszul szabályozott árak (államilag meghatározott energetikai és közlekedési tarifák) növekedése, illetve közvetetten az árrendszerhez kapcsolt támogatások szintjének pótlólagos állami finanszírozási igénye járul hozzá.
- A szabálytalanul megrendelt, illetve ellenőrizetlen mennyiségben támogatott közszolgáltatások folyamatos keresleti és közpénzügyi sokkokat okoznak (pl. az államilag finanszírozott vasúti közszolgáltatás 20 százalékos növelése).
- A rosszul szabályozott árak nem ösztönzik a gazdaságban önmagukban is jelentős szerepet játszó szabályozott iparágak (energetika, hírközlés, posta, tömegközlekedés, víz) saját versenyképességének növelését, és így közvetlenül is hozzájárulnak az ország versenyképességének romlásához.

16. Helyzetkép: versenyképes villamosenergia-árak Az Európai Unióban a villamos-energia ára relatíve homogénné kezd válni, ezért nem látunk lényeges különbséget: kilenc ország versenyképessége magasabb alacsonyabb ipari villamosenergia-ár mellett, nyolc országé pedig magasabb villamosenergia-árak mellett is magasabb. Forrás: Eurostat, Világgazdasági Fórum.

17. Helyzetkép: versenyképes ipari gázárak Egészen más a helyzet a gázenergiával, ahol az árkülönbségek is jóval nagyobbak, hiszen ennek a terméknek a szállítási nehézségek miatt nincsen világ- vagy európai piaca. A hazaihoz hasonló magas gázárakkal csak kevés ipari orientációjú EU ország tud nálunk eredményesebben megküzdeni.

18. Helyzetkép: versenyképes helyi hívások Az EU 13 nálunk versenyképesebb tagállamában kell a termelőszférának (és a lakosságnak) a miénknél alacsonyabb helyi hívásokkal kommunikálnia. Csak hat olyan EU tagállam van, amelyek a hazainál magasabb árak mellett jobb versenyképességet érnek el.

19. Helyzetkép: versenyképes távolsági hívások Még rosszabb a kép, ha a távolsági hívásokat elemezzük, amelyek elengedhetetlenek a világgazdaságba való sikeres integrálódáshoz, vagyis a versenyképességhez. Magyarországnál csak Szlovákia versenyképesebb nálunk magasabb árak mellett, 17 EU tagállam úgy versenyképesebb nálunk, hogy alacsonyabbak a távolsági hívások díjai.

20. Az árrendszer autonómiája

- A szabályozott árrendszer kizárólagos célja a valós költségeket és világpiacon viszonyokat tükröző, versenyképes közművek fenntartása legyen.
- Meg kell alkotni a tisztességes piaci versenyt védő Versenytörvény párjaként azt az Ártörvényt, ami a nem versenyző iparágak (monopóliumok, közművek)

esetében hasonló intézményi garanciát ad a piacgazdasági normák védelmére, mint a Tpv.

- Az árszabályozó hatóságoknak a Gazdasági Versenyhivataléhoz hasonló autonómiát is felelősséget kell adni, felelőségüket közvetlenül az Országgyűléssel szemben kell megfogalmazni, a verseny- és árhatóságok eljárásait a lehető legnagyobb mértékig harmonizálni kell.
 - Az állami támogatások felügyeletét az Európai Unióban megszokott modell szerint a verseny- és árhatóságok hatáskörébe kell utalni, az illetékrendszeren belüli díjakhoz hasonló meg kell teremteni a támogató, támogatott és ellenőrző teljes függetlenségét egymástól.
 - A szabályozott áraknak kizárólag az adott közszolgáltatás (közlekedési infrastruktúra-szolgáltatás, posta, energia-közműve, víz- és csatornaszolgáltatás) indokolt költségeit és a társadalom jóléti veszteségének minimalizálásához szükséges határköltséget szabad figyelembe vennie.
 - Magyarország ne kérjen derogációt egyetlen monopólium érdekében sem, a meglévő derogációkkal pedig ne éljen, hiszen ezek definíció szerint egyes iparágak versenyhátrányát hosszabbítják meg.
21. Helyzetkép: az állami közművek hatása a közpénzügyekre (MÁV) A bordó szín jelenti a költségvetési törvényben előre megállapított, normatív támogatási igényt, a világosabb színek pedig az utólagos, illetve pótlólagos támogatási igényeket. A MÁV Magyar Államvasutak Zrt. 1993. óta egyetlen üzleti és költségtervét sem tartotta, ami minden évben rontotta a makrogazdasági egyensúlyt.
22. Helyzetkép: az állami közművek versenyképessége (vasút) A magyar vasút munkaerő-termelékenysége alig több, mint fele a régi EU tagállamokénak, és alig előzi meg a balkáni országokat. A jelenlegi árrendszer nem tartalmaz ösztönzőket a hatékonyság javítására, ami önmagában a versenyképességi hátrányt konzerváló tényező.
23. Az árrendszer és közpénzügyek
- A rosszul meghatározott, áttekinthetetlen árú közszolgáltatások (gázárak, vasúti tarifák és vasúti infrastruktúra-díjak) jelentik a konvergencia-programra a legnagyobb veszélyt.
 - Az Országgyűlésnek minden költségvetési évben hozzá kell rendelnie a támogatott közműkapacitások adóból finanszírozott támogatásához az elvárt, ingyenesen vagy kedvezményesen igénybevehető kapacitások mennyiségét (kedvezményes árú gáz, kedvezményes vasúti utazások száma, stb).
 - A szabályozott árak szociális tarifáit explicit állami támogatássá kell alakítani. A kedvezményes árú szolgáltatásokat az hírközlésben bevezetett Egyetemes Elektronikus Hírközlési Támogatási Kassához hasonlóan dedikált forrásokból a legolcsóbb szolgáltatótól explicit módon meg kell rendelni.
 - Szűkíteni kell az államilag szabályozott árú termékek és közszolgáltatások számát, illetve lehetővé kell tenni a piaci kereslethez igazodó, a költségek teljes megtérülését lehetővé tevő prémium-szolgáltatások bevezetését.
 - Az egymás követő két évben veszteséges, vagy a jóváhagyott veszteséget meghaladó mértékű veszteséget termelő közműveket vagy privatizálni kell, vagy meg kell versenyeztetni az európai szolgáltatók között a közműellátás koncesszióba adását.
24. Árrendszer: összefoglalás
- Az árrendszer kizárólagos célja, hogy lehetővé tegye a kereslet és a kínálat belföldi és külpiazi egyensúlyának megtalálását. Az árrendszer és a közpénzügyek közötti kapcsolatot meg kell szüntetni. A nem piaci alapon meghatározott árak ellenőrzését az árakat befolyásoló állami és magán-tulajdonosoktól független, autonóm, közvetlenül az Országgyűlésnek felelős intézményekre kell bízni. A közművi szolgáltatásokat igénybe

vevő fogyasztókat minden esetben kizárólag a mennyiséget rögzítő explicit megrendelésen alapuló, adóból finanszírozott, szerződéses kapcsolaton keresztül lehessen támogatni.

25. Kiszámítható, profiltiszta, egységes adórendszer

26. Adórendszer: összefoglalás

- A köztelherviselés alapvető rendszere az adórendszer, a járulékok, illetékek és a szabályozott árak rendszere nem alkalmas az arányos köztelherviselés és a versenyképesség megalapozására. A rosszul meghatározott árak és járulékok veszélyeztetik a közpénzügyek egyensúlyát, a rossz illetékrendszer pedig lehetőséget a bújtatott adóemelésre. Az adó-, illeték-, járulékos- és árrendszert élesen szét kell választani egymástól. Az átlátható, kiszámítható, kevés kivételt tartalmazó adórendszerből olyan állami kiadásokat kell finanszírozni, amelyek nem egyéni érdeket, hanem az egész politikai közösség érdekét szolgálják. Az adók mértékének meghatározása és a bevételek helyes elköltésének politikai felelőssége kizárólag az Országgyűlésé. A versenyképességet ennek a felelősségnek a következetes érvényesítése, illetve az adórendszer profiljának megtisztítása szolgálja hosszú távon.